

ปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณา The Problems of Protection of Victims' Rights in Civil Cases Related to Criminal Cases After Trial

พัชรินทร์ ไสเวช^{1*} และวรรณวิภา เมืองถ้ำ²

Pacharin Saiwech^{1*} and Wanwipa Muangtham²

^{1*}นักศึกษา ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

²อาจารย์ ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

^{1*}Master Student of Laws Sukhothai Tammathirat Open University

²Lecturer from Sukhothai Tammathirat Open University

*Corresponding Author Email: patchpon58@gmail.com

Received: 23 June 2024

Revised: 12 July 2024

Accepted: 16 July 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา 2. เพื่อเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในชั้นหลังพิจารณาของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสหรัฐอเมริกา 3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาของมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณา และ 4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณาให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจาก ตำรากฎหมาย วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ เว็บไซต์ ตำบกฎหมาย และข้อมูลสารสนเทศทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทย และของต่างประเทศ แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารมาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา มุ่งเน้นให้ความสำคัญในการเยียวยาผู้เสียหาย 2) เมื่อศึกษากฎหมายของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสหรัฐอเมริกาต่างให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย สหรัฐอเมริกามีการตั้งหน่วยงานฟ้องร้องทางการเงิน บังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา มีกองทุนเพื่อช่วยเหลือเยียวยาอาชญากรรมความผิดร้ายแรง ก่อนการปล่อยตัวจำเลยมีการแจ้งเตือนไปยังผู้เสียหายและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายโดยมิได้กำหนดเพดานขั้นสูง และไม่คำนึงถึงฐานะของผู้เสียหาย 3) กฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายชั้นหลังพิจารณาของประเทศไทยมีกองทุนยุติธรรมทำหน้าที่บังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา โดยพิจารณาถึงฐานะของผู้รับความช่วยเหลือ การจ่ายเงินค่าตอบแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายยังไม่ครอบคลุมความผิดอาญาร้ายแรง และไม่มีบทบัญญัติให้แจ้งผู้เสียหายทราบก่อนการปล่อยตัวจำเลย และ 4) เสนอแก้ไขพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา แก้ไขเพิ่มเติมฐานความผิดอาญาร้ายแรงตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน และค่าทดแทนค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และบัญญัติให้กรมราชทัณฑ์มีหน้าที่แจ้งการปล่อยตัวจำเลยให้ผู้เสียหายทราบให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล

คำสำคัญ: คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย, คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

Abstract

This research consists purposes were 1. to the concepts, theories, and principles of the protection of criminal rights in criminal cases. 2. to compare the legal provisions related to the protection of victims of civil rights in the Federal Republic of Germany and the United States 3. to analyze the legal measures related to the protection of victims of civil rights in the latter class. and 4. to suggest recommendations for developing and improvement of Law protect victims' rights in civil cases in connection with the latter class of criminal cases, considering their effective implementation in accordance with international standards. This research is qualitative research. It explored and examined related legal textbooks, theses, research, academic literature, websites, written laws, and digital information both from Thailand and abroad. The information gathered from those sources was then be analyzed in doctrinal method. Our findings indicate 1) that the focus of victim rights protection in criminal cases varies across 2) Thailand, the Federal Republic of Germany, and the United States. Thailand's legal framework emphasizes victim protection, with a specific focus on civil cases related to criminal matters. 3) The country has established a justice fund to support victims, considering their recipient status. However, there are limitations in the coverage of damage compensation for serious criminal offenses, and there is no provision for informing victims prior to a defendant's release and 4) To address these gaps, amendments were made to the criminal procedure code B.E. 2558, including the inclusion of serious criminal offenses under the compensation act and the cost of criminal defendants in criminal cases B.E. 2544 with international standards.

Keywords: Protection of Victims' Rights, Civil Cases Related to Criminal Cases

บทนำ

ผู้เสียหายเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นบุคคลที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิดทางอาญา และสมควรต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิจากกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญาดังแต่ชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาและชั้นหลังพิจารณา ซึ่งที่ผ่านมากฎหมายมุ่งให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่กลับไม่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมมากนัก (สำนักประธานศาลฎีกา, 2564, น.115) จนกระทั่ง ในช่วงปี ค.ศ. 1980 มีกระแสเรียกร้องให้นานาประเทศตระหนักถึงสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม โดยเรียกร้องให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น และให้มีการชดเชยความเสียหาย ให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ต่อมาในปี ค.ศ. 1985 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมตาม “ปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ” (Declaration of Basic Principle of Justice for Victim of Crime and Abuse of Power, 1985) ซึ่งได้รับรองสิทธิต่าง ๆ ของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายไว้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม 2) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด 3) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ และ 4) และการให้ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ (พรพิมล ธรรมทวี, 2561, น.1)

เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 245 จึงได้บัญญัติให้การรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ให้ได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็น และสมควรจากรัฐ รวมถึงความช่วยเหลือจากรัฐในกรณีที่ได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำ

ความผิดอาญา และมีการตรากฎหมายและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่สำคัญหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในแก่งจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 บัญญัติเพิ่มเติมมาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 ซึ่งให้สิทธิผู้เสียหายยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งเรื่องใหม่ อันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดของจำเลย โดยยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไปพร้อมกับการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้ศาลพิจารณาคัดสินในประเด็น ค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายได้ในคดีอาญาต่อเนื่องกันไป โดยไม่ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียม (สำนักงานวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2548, น.2) ต่อมามีการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ซึ่งให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีค้ามนุษย์เป็นพิเศษยิ่งกว่าคดีอาญา ทั่วไป พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 นอกจากนี้ ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติสิทธิในการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา เช่น สิทธิในการร้องทุกข์และถอนคำร้องทุกข์ สิทธิในการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเอง และถอนฟ้องคดีอาญา สิทธิในการเป็นโจทก์ฟ้องและถอนฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา สิทธิในการเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับ พนักงานอัยการ สิทธิในการยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว สิทธิตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นพนักงานสอบสวน หรือเอกสารประกอบคำให้การของตน เมื่ออัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว สิทธิคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นต้น ซึ่งกฎหมายดังกล่าวล้วนมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิและเยียวยาบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิด ฐานใดฐานหนึ่ง เพื่อให้สอดคล้องกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามมาตรฐานสากล

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ข้างต้น ถึงแม้จะอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหายที่ได้รับการชดใช้เยียวยา ความเสียหาย ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดได้ง่ายขึ้น แต่ผู้กระทำความผิดส่วนมากเป็นผู้ยากจน ไม่สามารถชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามคำพิพากษาได้ และเนื่องจากคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคา ทรัพย์สินค่าสินไหมทดแทนหรือค่าธรรมเนียม ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กรณีที่ศาลสั่ง ให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือมาตรา 44/1 ให้ถือว่าผู้เสียหาย เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหากจำเลยไม่ชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ผู้เสียหายจึงมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีแพ่ง ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งมีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อนทำให้เป็นภาระแก่ ผู้เสียหาย (สถาบันวิจัยและพัฒนาคดี สำนักงานศาลยุติธรรม, 2565, น.156) ทั้งนี้กองทุนยุติธรรมเป็นหน่วยงานให้ความช่วยเหลือ ประชาชนในการดำเนินคดีและการบังคับคดีตามคำพิพากษาแต่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือ โดยพิจารณาถึงฐานะของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุน ผู้เสียหายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจึงไม่ได้รับการช่วยเหลือ ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 นี้ ปัญหาสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายจากรัฐ เนื่องจากรัฐ ไม่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ เนื่องจากงบประมาณที่จะนำมาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายมีอยู่อย่างจำกัดจึงจำกัดจำนวนเงินในการจ่ายค่าตอบแทน (วัชชัย สุวรรณพานิช และคณะ, 2562, น.80) และจำกัดประเภทคดีที่สามารถขอรับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งยังไม่ครอบคลุมความผิดอาญาร้ายแรงทุกข้อหา ความผิด และปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมชั้นหลังพิจารณา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม กรณีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวจำเลยหรือ การพิจารณามาตรการลดโทษ การพักโทษและการอภัยโทษ ไม่มีการแจ้งข้อมูลให้ผู้เสียหายทราบ และรับฟังความเห็นจาก

ผู้เสียหายเพื่อประกอบการพิจารณา ซึ่งส่งผลต่อผู้เสียหายอาจเกิดความหวาดกลัวว่าจำเลยจะมาก่อเหตุซ้ำ กระทั่งความปลอดภัยและส่งผลกระทบทางด้านร่างกาย จิตใจและการดำเนินชีวิตของผู้เสียหาย (สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2565, น.143)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาปัญหาในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณา การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เหมาะสม ตลอดจนสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชั้นหลังพิจารณา โดยการศึกษาทฤษฎีและการบังคับใช้มาตรการคุ้มครอง และช่วยเหลือเหยื่อหรือผู้เสียหายของประเทศไทย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองและช่วยเหลือเหยื่อหรือผู้เสียหายในชั้นหลังพิจารณา เพื่อกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเหยื่อหรือผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญา ให้สอดคล้องกับหลักสากลและแนวปฏิบัติที่ดีของต่างประเทศ เพื่อนำมาแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในประเทศไทย เพื่อสร้างความเป็นธรรม และเป็นการอำนวยความสะดวกที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในชั้นหลังพิจารณาของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสหรัฐอเมริกา
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณา
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณาให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย จากหลักการขององค์การสหประชาชาติ ที่ได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการสร้างคามยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 โดยการกำหนดรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม 2) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด 3) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ และ 4) การได้รับความช่วยเหลือหรือบริการด้านอื่น ๆ (พรพิมล ธรรมทวี, 2561, น.35-40) และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ รวมถึงความช่วยเหลือจากรัฐในกรณีที่ได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญา ซึ่งเป็นที่มาในการประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2544, น.12) นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ในส่วนของการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา โดยบัญญัติเพิ่มเติม มาตรา 44/1 กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน นอกเหนือจากที่พนักงานอัยการเรียกให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินตามมาตรา 43 โดยยื่นคำร้องเข้าไปในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ก่อนเริ่มสืบพยาน ไม่ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียม เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดไปพร้อมกับการดำเนินคดีอาญา นอกจากนี้ยังได้นำผลการวิจัยของสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรมจากรายงานวิจัยแนวทางการพัฒนากระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่ส่งผลกระทบต่อผู้เสียหาย (สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม,

2565, น.155-158) มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณาให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลการวิจัย ได้แก่ การศึกษาวิจัยทางด้านเอกสาร (Document Research) ทำการค้นคว้าหาข้อมูลจาก ตำรา กฎหมาย วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ เว็บไซต์ ตัวบทกฎหมาย และข้อมูลสารสนเทศทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ

2. การรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรากฎหมาย วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ เว็บไซต์ ตัวบทกฎหมาย และข้อมูลสารสนเทศทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณาผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา

ผลการวิจัยพบว่า องค์การสหประชาชาติได้ประกาศรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมตามปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985 ซึ่งได้รับรองสิทธิต่าง ๆ ของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายไว้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม 2) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด 3) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ และ 4) และการให้ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 245 จึงได้บัญญัติให้การรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ให้ได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ รวมถึงความช่วยเหลือจากรัฐในกรณีได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญา ผลการวิจัยพบว่า ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำละเมิดต่อกฎหมายของบุคคลอื่น กฎหมายจึงให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้กระทำความผิด และหากผู้กระทำความผิดไม่สามารถจ่ายค่าสินไหมทดแทนได้รัฐก็ต้องเข้าไปชดเชยเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ตามแนวคิดรัฐสวัสดิการ ซึ่งถือว่าเป็นความจำเป็นที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมในฐานะที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาร้ายแรง ซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญ คือ 1) รัฐมีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม หากรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้จึงสมควรรับผิดชอบ 2) รัฐสมควรให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม ลักษณะของการให้ความช่วยเหลือตามแนวคิดรัฐสวัสดิการ เป็นการช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยไม่คิดมูลค่า ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเสมอภาคทางด้านความยุติธรรม และประชาชนให้ความร่วมมือกับรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมในการป้องกันอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น (สิริพันธ์ พลรบ, 2561, น.14-8)

2. การศึกษาเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในชั้นหลังพิจารณาของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสหรัฐอเมริกา

ผลการวิจัยพบว่า สหรัฐอเมริการัฐบาลกลางมีการกำหนดให้ตั้งหน่วยงานฟ้องร้องทางการเงิน (Financial Litigation Unit) หรือ FLU ที่เป็นหน่วยงานเฉพาะทำหน้าที่บังคับให้เป็นไปตามคำสั่งชดใช้ตามคำพิพากษาการพิจารณาเพื่อมีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหาย (พรพิมล ธรรมทวี, 2561, น.68) ศาลจะพิจารณาจากรายงานของเจ้าพนักงานคุมประพฤติ โดยศาลจะใช้เป็นข้อมูลเพื่อพิจารณามีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ความเสียหาย และนำไปใช้เป็นเงื่อนไขของการคุมประพฤติผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวด้วย ซึ่งเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น ส่วนประเทศไทยและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่มีหน่วยงานในการบังคับใช้คำสั่งใหม่ทดแทนเป็นการเฉพาะ แต่จะมีการแต่งตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหายในชั้นพิจารณาเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการเรียกค่าสินไหมทดแทน และการบังคับคดีค่าสินไหมทดแทน สำหรับสิทธิในการที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายจากรัฐ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีหน่วยงานที่รับผิดชอบจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย ได้แก่ Ministry of Work and Social Order ซึ่งผู้เสียหายและทายาทผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนนอกเหนือจากได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจากจำเลย สำหรับความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางร่างกาย รวมถึงความเสียหายทางศีลธรรม โดยผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องจากผู้กระทำผิด ได้แก่ ค่าตอบแทนความเสียหายดังกล่าว รวมถึงค่ารักษาพยาบาลร่างกาย และสภาพจิตใจ การฟื้นฟูและบำบัดร่างกาย ค่าใช้จ่ายในพิธีศพ ค่าขาดไร้อุปการะ ค่าบริการในการทำงานใหม่ เป็นต้น โดยกฎหมายมิได้กำหนดเพดานขั้นสูงไว้ สหรัฐอเมริกาได้มีการจัดตั้งสำนักงานเหยื่ออาชญากรรม สังกัดกระทรวงยุติธรรม (Office for Victims of Crime: OVC) (พรพิมล ธรรมทวี, 2561, น.60) มีหน้าที่ช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม โดยการจัดหาแหล่งเงินทุนในการให้ความช่วยเหลือเหยื่อทั่วประเทศ ซึ่งรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติกฎหมายเหยื่ออาชญากรรม (Victims of Crime Act 1984: VOCA) โดยมีการตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งแหล่งเงินทุนหลัก ได้แก่ ค่าปรับทางอาญาจากผู้กระทำผิด ทำให้กองทุนมีแหล่งเงินได้แบบพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งกองทุนดังกล่าวจะใช้ในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เหยื่ออาชญากรรม และเป็นค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือพยาน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกองทุนยุติธรรมของประเทศไทย สำหรับความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับเพศ ชีวิต ร่างกาย ปล้นทรัพย์ ความผิดอาญาร้ายแรง ซึ่งผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บหรือทุพพลภาพหรือจิตใจ หรือเสียชีวิต ส่วนความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือเสียชีวิตในความผิดเกี่ยวกับจราจร รัฐจะไม่ชดเชยความเสียหายให้ โดยกำหนดให้รัฐชดเชยความเสียหายเท่าที่ผู้เสียหายได้รับตามความเสียหายจริง แต่ไม่เกินกำหนดจำนวนเงินขั้นสูงที่แต่ละมลรัฐกำหนด ประเทศไทยมีการบัญญัติพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นกฎหมายที่บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ชดใช้เยียวยาค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ของผู้มีสิทธิขอรับการชดเชยความเสียหายเหมือนกับสหรัฐอเมริกา คือ เป็นผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำ นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับใช้จ่ายเกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดีการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การอุทธรณ์คดีสิทธิมนุษยชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน สำหรับสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชั้นหลังพิจารณา สหรัฐอเมริกาบัญญัติกฎหมาย Crime Victims Act, Section 501 (a) กรณีที่กรมราชทัณฑ์จะปล่อยตัวจำเลยต้องแจ้งเตือนไปยังผู้เสียหายก่อนการปล่อยตัวไม่น้อยกว่า 90 วัน เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องปฏิเสธการปล่อยตัวผู้กระทำผิดต่อคณะกรรมการพิจารณาแต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชั้นหลังพิจารณา (สถาบันวิจัยและพัฒนาคึกคัก สำนักงานศาลยุติธรรม, 2565, น.174)

3. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณา

ผลการวิจัยพบว่า มาตรการการบังคับใช้ค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายไทย ประธานศาลฎีกาได้ออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญา พ.ศ. 2563 กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน และต้องมีการบังคับคดีกำหนดให้เจ้าหน้าที่ศาลให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เสียหายในการดำเนินการส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อบังคับคดี และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสอง ผู้เสียหายเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายเองได้ ศาลอาจตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหายเพื่อดำเนินการเรียกค่าสินไหมทดแทนและดำเนินการต่าง ๆ จนถึงขั้นบังคับคดีแทนผู้เสียหายได้ นอกจากนี้พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ยังให้ความช่วยเหลือเงินหรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการจ้างทนายความที่ปรึกษากฎหมายหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อช่วยเหลือในการยื่นคำร้องการบังคับคดี โดยคำนึงถึงฐานะของผู้ยื่นคำขอและโอกาสที่จะได้รับความช่วยเหลือตามกฎหมายอื่น อย่างไรก็ตามแม้จะมีบทบัญญัติกฎหมายในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายให้ได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหาย ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำ ความผิดได้ยิ่งขึ้น แต่ผู้กระทำความผิดส่วนมากเป็นผู้ยากจนไม่สามารถชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามคำพิพากษาได้ รัฐจึงต้องเข้าไปชดเชยเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากรัฐไม่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากงบประมาณที่จะนำมาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายมีอยู่อย่างจำกัด จึงได้กำหนดจำนวนเงินขึ้นสูง และจำกัดประเภทคดีที่สามารถขอรับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยค่าตอบแทนที่รัฐกำหนดให้ยังไม่ครอบคลุมความผิดอาญาร้ายแรง เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับวางเพลิงเผาทรัพย์ มาตรา 218 ความผิดฐานพรากเด็ก มาตรา 317 หรือพรากผู้เยาว์ มาตรา 318 นอกจากนี้สิทธิที่ผู้เสียหายจะได้รับในการได้รับการชดใช้ค่าเสียหายแล้ว ผู้เสียหายควรได้รับความคุ้มครองสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชั้นหลังพิจารณา ภายหลังจากที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก และจำเลยเข้าสู่กระบวนการรับโทษแล้ว ตามกฎหมายของไทยไม่มีบทบัญญัติให้มีการแจ้งข้อมูลให้ผู้เสียหายทราบและรับฟังความเห็นจากผู้เสียหายเพื่อประกอบการพิจารณา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายอาจเกิดความหวาดกลัวว่าจำเลยจะมาก่อเหตุซ้ำ กระทั่งความปลอดภัยและส่งผลกระทบทางด้านร่างกาย จิตใจและการดำเนินชีวิตของผู้เสียหาย

4. การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณาให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล ดังนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้มีหน่วยงานในการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งหลังจากศาลมีคำพิพากษาในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแก่ผู้เสียหาย ตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือมาตรา 44/1 ให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ผู้เสียหายมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา กรณีจำเลยไม่ชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ผู้เสียหายจึงมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งการดำเนินการในชั้นบังคับคดีต้องเสียค่าธรรมเนียม โดยผู้เสียหายไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมการบังคับคดีค่าเสียหายในส่วนแพ่ง ซึ่งเป็นภาระแก่ผู้เสียหายทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 249 เพื่อให้มีการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญาให้เท่าเทียม

กับผู้เสียหายในคดีอาญา โดยคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนและค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา และในกรณีที่ต้องมีการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ควรได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีและบัญญัติให้กองทุนยุติธรรมเป็นหน่วยงานทำหน้าที่บังคับคดีตามคำพิพากษาแทนผู้เสียหาย โดยกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือไม่พิจารณาถึงฐานะของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุน

4.2 ปัญหาสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายจากรัฐ เนื่องจากรัฐไม่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้กระทำความผิดไม่สามารถจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหายได้ รัฐจึงมีหน้าที่เข้าไปเยียวยาตามความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ยังไม่ครอบคลุมความผิดอาญาร้ายแรง จึงควรมีการเพิ่มเติมข้อหาความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายในคดีอาญาร้ายแรงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 217 มาตรา 218 มาตรา 317 และมาตรา 318 ในรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และข้อหาความผิดอื่นซึ่งมีความร้ายแรงโดยพิจารณาจากอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสี่ปีขึ้นไป

4.3 ปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมขั้นหลังพิจารณา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม กรณีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวจำเลย หรือการพิจารณามาตรการลดโทษ การพักโทษและการอภัยโทษ ไม่มีการแจ้งข้อมูลให้ผู้เสียหายทราบ และรับฟังความเห็นจากผู้เสียหายเพื่อประกอบการพิจารณา จึงควรบัญญัติกฎหมายให้กรมราชทัณฑ์มีหน้าที่แจ้งข้อมูลแก่ผู้เสียหายให้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการปล่อยตัวจำเลย หรือการพิจารณามาตรการลดโทษ การพักโทษและการอภัยโทษ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาขั้นหลังพิจารณา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา พบว่า กฎหมายบัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำผิด และหากผู้กระทำความผิดไม่สามารถจ่ายค่าสินไหมทดแทนได้ รัฐมีหน้าที่ในการเข้าไปชดเชยเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ให้ได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในชั้นหลังพิจารณาของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสหรัฐอเมริกา พบว่า ประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสหรัฐอเมริกา ต่างให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย โดยมีการบัญญัติกฎหมายสำหรับคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายหลายฉบับ โดยรัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกามีการตั้งหน่วยงานฟ้องร้องทางการเงินเป็นหน่วยงานเฉพาะทำหน้าที่บังคับให้เป็นไปตามคำสั่งชดเชยตามคำพิพากษา มีการตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม สำหรับชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายใดก็ตามที่ความผิดอาญาร้ายแรง และก่อนการปล่อยตัวจำเลย จะแจ้งเตือนไปยังผู้เสียหายก่อนการปล่อยตัว เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องปฏิเสธการปล่อยตัวผู้กระทำผิด สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายโดยมีได้กำหนดเพดานขั้นสูงและฐานะทางการเงินของผู้รับความช่วยเหลือไว้แต่อย่างใด

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาขั้นหลังพิจารณา พบว่า 1) ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ไม่มีหน่วยงานทำหน้าที่บังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาแทนผู้เสียหาย เนื่องจากคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินค่าสินไหมทดแทน

หรือค่าธรรมเนียม ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาหากจำเลยไม่ชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ผู้เสียหายจึงมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียม ดังนั้น จึงควรกำหนดให้กองทุนยุติธรรมเป็นหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้เสียหายในการดำเนินการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา โดยไม่ต้องพิจารณาถึงฐานะของผู้เสียหาย และควรยกเว้นค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา เพื่อให้มีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เสียหายในคดีอาญา 2) สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายจากรัฐ ซึ่งผู้เสียหายส่วนมากเป็นผู้ยากจนไม่สามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามคำพิพากษาได้ รัฐจึงต้องเข้าไปชดเชยเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากรัฐไม่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงควรกำหนดรายการแนบท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้ครอบคลุมความผิดอาญาร้ายแรงซึ่งมีโทษจำคุกอย่างสูงสี่ปีขึ้นไป และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่รัฐจ่ายให้ในปัจจุบันน้อยเกินไป ไม่เพียงพอต่อความเสียหายและค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น รัฐจึงควรมีการทบทวนปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา เพื่อให้เพียงพอต่อความเสียหายและค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น 3) ปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมชั้นหลังพิจารณา ไม่มีบทบัญญัติแจ้งให้ผู้เสียหายทราบ ในการดำเนินการปล่อยตัว หรือการพิจารณาพักการลงโทษของจำเลย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกาผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอน จึงสมควรที่จะกำหนดหลักเกณฑ์หากกรมราชทัณฑ์จะปล่อยตัวจำเลย ให้มีหน้าที่แจ้งข้อมูลแก่ผู้เสียหายให้รับทราบ และให้คัดค้านการปล่อยตัวจำเลยภายในระยะเวลาที่กำหนด หากไม่ยื่นถือว่าไม่ติดใจคัดค้าน เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นหลังพิจารณาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณาให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล พบว่า 1) ควรปรับปรุงกฎหมายพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 กำหนดให้อำนาจกองทุนยุติธรรมเป็นหน่วยงานทำหน้าที่บังคับคดีตามคำพิพากษาแทนผู้เสียหาย โดยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือไม่พิจารณาถึงฐานะของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุน โดยจะพิจารณาเพียงพฤติกรรมและโอกาสที่ผู้จะได้รับความช่วยเหลือตามกฎหมายอื่นเท่านั้น และแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 249 คำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าธรรมเนียมให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งหากจำเลยไม่ชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามคำพิพากษา พนักงานอัยการ ซึ่งเป็นโจทก์จะเป็นผู้ทำหน้าที่บังคับคดีแทนผู้เสียหาย เพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญาเท่าเทียมกับผู้เสียหายในคดีอาญา 2) ควรที่จะบัญญัติให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนการบังคับคดีให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง 3) ควรเพิ่มเติมความผิดอาญาร้ายแรงที่กระทำต่อผู้เสียหายอันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ต้องเป็นความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสี่ปี เพื่อให้ครอบคลุมข้อหาความผิดที่จะขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายได้มากขึ้น และเพิ่มเติม มาตรา มาตรา 217 มาตรา 218 มาตรา 317 และมาตรา 318 รายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 3) ควรมีการบัญญัติกฎหมายให้กรมราชทัณฑ์มีหน้าที่แจ้งข้อมูลแก่ผู้เสียหายให้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการปล่อยตัวจำเลย หรือการพิจารณามาตรการลดโทษ การพักโทษและการอภัยโทษ เพื่อรับฟังความเห็นจากผู้เสียหายประกอบการพิจารณา อันจะส่งผลให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นหลังพิจารณาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณาผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทุกฉบับต่างมีบทบัญญัติให้การรับรองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลตามกฎหมาย นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีบทบัญญัติกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอีกหลายฉบับ เพื่อคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหายเพื่อให้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ซึ่งกำหนดให้ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน มีสิทธิได้รับการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพ และปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการสร้างวัฒนธรรมให้แก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985 กำหนดให้รัฐจัดให้มีการช่วยเหลือผู้เสียหายที่เหมาะสม ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการทางกฎหมาย และหากผู้เสียหายไม่สามารถได้รับค่าชดเชยจากผู้กระทำผิดหรือโดยวิธีทางอื่นเต็มจำนวน รัฐต้องพยายามจัดให้มีการจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหาย ในกรณีที่ปรากฏว่าผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายแก่กาย หรือได้รับความเสียหายแก่ร่างกาย หรือจิตใจอันเป็นผลมาจากการกระทำผิดอาญาร้ายแรง โดยรัฐต้องสนับสนุนส่งเสริมให้มีกองทุนสำหรับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาระดับชาติ แต่เนื่องจากประเทศไทยมีงบประมาณที่จะจัดสรรให้แต่ละหน่วยงานอย่างจำกัด รัฐจึงมีความจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความยุติธรรมในสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย จึงเข้าไปช่วยในลักษณะของการสงเคราะห์ มากกว่าที่จะใช้รูปแบบการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายตามความเสียหายที่แท้จริง จึงพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจของผู้เสียหาย และโอกาสที่ผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุน หรือได้รับการช่วยเหลือหรือบรรเทาความเสียหายเสียหายตามกฎหมายอื่น อันจะทำให้ผู้เสียหายหรือผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง เสมอภาคและเป็นธรรม

2. เปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในชั้นหลังพิจารณาของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายโดยมิได้คำนึงถึงฐานะของผู้เสียหาย และได้กำหนดเพดานขั้นสูงไว้ สหรัฐอเมริกาให้สิทธิแก่ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอน ตั้งแต่ ขั้นตอนสอบสวน ขั้นตอนพิจารณา ซึ่งในชั้นหลังพิจารณามีการตั้งหน่วยงานฟ้องร้องทางการเงินทำหน้าที่บังคับให้เป็นไปตามคำสั่งชดเชยตามคำพิพากษาโดยไม่ได้นำหลักเกณฑ์ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้เสียหายมาพิจารณา มีการตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม สำหรับชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายไค้ความผิดอาญาร้ายแรง และก่อนการปล่อยตัวจำเลยจะแจ้งเตือนไปยังผู้เสียหายก่อนการปล่อยตัวเพื่อให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องปฏิเสธการปล่อยตัวผู้กระทำผิด ส่วนประเทศไทยมีบทบัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายตั้งแต่ขั้นตอนขั้นตอนสอบสวน ขั้นตอนพิจารณา แต่ชั้นหลังพิจารณาไม่มีบทบัญญัติกฎหมายในการให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม เมื่อจำเลยจะได้รับการปล่อยตัวจำเลย หรือการพิจารณามาตรการลดโทษ การพักโทษและการอภัยโทษ ไม่มีบทบัญญัติให้รับฟังความเห็นจากผู้เสียหายเพื่อประกอบการพิจารณา และการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา กรณีผู้เสียหายไม่ชำระค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษา ผู้เสียหายต้องดำเนินการบังคับคดีด้วยตนเอง แต่หากผู้เสียหายเป็นคนยากจนจึงจะสามารถขอให้ศาลตั้งทนายขอแรงเพื่อดำเนินการบังคับคดี หรือขอรับการช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมได้ ผู้เสียหายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจึงไม่ได้รับการช่วยเหลือเยียวยาในบทบัญญัตินี้

3. ปัญหาของมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณา เนื่องจากจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 249 บัญญัติให้คำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินค่าสินไหมทดแทนหรือค่าธรรมเนียม ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และมาตรา 50 กรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือมาตรา 44/1 ถือว่า

ผู้เสียหายเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา หากจำเลยไม่ชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ผู้เสียหายจึงมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี ซึ่งแตกต่างจากผู้เสียหายในคดีคำมนุษย์จะได้รับการช่วยเหลือเป็นพิเศษแตกต่างจากผู้เสียหายในคดีอาญา โดยมีบทบัญญัติให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้ความช่วยเหลือในการบังคับคดี และได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีอีกด้วย เนื่องจากการบังคับคดีมีขั้นตอนที่ยากซับซ้อน จึงควรนำรูปแบบการบังคับคดีตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกาไปปรับใช้ โดยการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้หน่วยงานของรัฐอย่างเช่น สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดีรวมถึงการบังคับคดี โดยกองทุนยุติธรรม ดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในการบังคับคดีโดยไม่นำฐานะทางเศรษฐกิจของผู้เสียหายมาพิจารณาในการให้ความช่วยเหลือ และควรบัญญัติกฎหมายให้การบังคับคดีค่าเสียหายในส่วนแพ่งได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมเหมือนกับคดีคำมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามหลักการให้ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน จะทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายได้มากขึ้น นอกจากนี้ปัญหเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายจากรัฐ ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ข้อหาความผิดท้ายพระราชบัญญัติที่กระทำต่อผู้เสียหาย ซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้ยังไม่ครอบคลุมความผิดอาญาร้ายแรงบางฐานความผิด เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับวางเพลิงเผาทรัพย์ มาตรา 217 และมาตรา 218 ซึ่งระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือความผิดฐานพรากเด็ก มาตรา 317 หรือพรากผู้เยาว์ มาตรา 318 ซึ่งความผิดดังกล่าว เป็นความผิดอาญาร้ายแรงที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นสูงสุดขึ้นไป เป็นความผิดซึ่งไม่ได้ระบุในรายการท้ายพระราชบัญญัติฯ ซึ่งไม่สอดคล้องกับปณิธานว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 โดยได้กำหนดหลักการได้รับชดเชยความเสียหายโดยรัฐ ต้องเป็นผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายแก่กายหรือได้รับความเสียหายแก่ร่างกาย หรือจิตใจอันเป็นผลมาจากการกระทำผิดอาญาร้ายแรง และค่าตอบแทนที่รัฐจ่ายให้ในปัจจุบันน้อยเกินไป ไม่เพียงพอต่อความเสียหายและค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น

4. แนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาชั้นหลังพิจารณาให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล พิจารณาได้ ดังนี้

4.1 แก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือในการบังคับคดี ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 โดยไม่พิจารณาถึงฐานะของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมให้สอดคล้องกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยจะพิจารณาเพียงพฤติกรรมและโอกาสที่จะได้รับความช่วยเหลือตามกฎหมายอื่นเท่านั้น เพื่อให้ผู้เสียหายมีสิทธิเท่าเทียมกับจำเลยในการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ

4.2 การแก้ไขบทบัญญัติในประมวลประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 249 ให้คำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าสินไหมทดแทนและค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งหากจำเลยไม่ชำระเงินตามคำพิพากษาพนักงานอัยการโจทก์จะเป็นผู้ดำเนินการบังคับคดีแทนผู้เสียหาย และในกรณีที่ต้องมีการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ควรได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีเช่นเดียวกันกับคดีคำมนุษย์ เพื่อให้มีการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญาเท่าเทียมกับผู้เสียหายในคดีคำมนุษย์

4.3 การแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมข้อหาความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายอันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยพิจารณาจากอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสี่ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นความผิดอาญาร้ายแรง ให้ครอบคลุมความผิดอาญาร้ายแรงฐานอื่น เพื่อให้สอดคล้องกับปณิธานว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสให้ผู้เสียหายได้รับเงินค่าตอบแทนได้มากขึ้น

4.4 รัฐควรมีการทบทวนปรับปรุง พระราชบัญญัติว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยการศึกษาและทบทวนแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหาย อย่างน้อยทุก 5 ปี เนื่องจากค่าตอบแทนที่รัฐจ่ายให้ในปัจจุบันน้อยเกินไป ไม่เพียงพอต่อความเสียหายและภาวะเศรษฐกิจ ที่ค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการช่วยเหลืออย่างเท่าเทียม เป็นธรรม สอดคล้องกับมาตรฐานสากล (กรมคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, 2565, น.111)

4.5 การแก้ไขกฎหมายให้ผู้เสียหายได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการปล่อยตัวจำเลย หรือการพิจารณามาตรการลดโทษ การ พักโทษและการอภัยโทษ เพื่อรับฟังความเห็นจากผู้เสียหายประกอบการพิจารณา โดยกำหนดให้กรมราชทัณฑ์มีหน้าที่ แจ้งข้อมูลแก่ผู้เสียหายเป็นหนังสือทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ให้ผู้เสียหายให้ความเห็นเป็นหนังสือก่อนปล่อยตัวจำเลยภายใน ระยะเวลา 1 เดือน หากไม่ยืนยันถือว่าไม่ติดใจคัดค้าน เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นหลัง พิจารณาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับกฎหมาย Crime Victims Act, Section 501 (a) ของสหรัฐอเมริกา

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

จากข้อค้นพบใหม่สามารถเสนอแนวทางในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ได้แก่ 1) รัฐควรมี กลไกให้ผู้กระทำความผิดมีการชดเชยเงินเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายครบจำนวนตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล ซึ่งการชดเชยความเสียหาย ให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำความผิดเป็นหนทางที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิด ซึ่งผู้กระทำความผิดให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน โดยในคดีความผิดที่มีผู้เสียหาย ศาลพึงให้ออกราคาจำเลย ผู้เสียหาย ครอบครัว ของจำเลยและผู้เสียหาย รวมถึงบุคคลอื่นที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิด เปรียบเทียบกลางคดีอาญาในคดีแพ่งทดแทน หรือเยียวยาความเสียหายโดยวิธีอื่น เช่น การขอโทษผู้เสียหาย การทำงานแทนการชดเชยค่าสินไหมทดแทน การกระทำพิธี ทางศาสนาหรือตามความเชื่อ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งการกำหนดเงื่อนไขการเพื่อคุ้มครองความประพฤติ ของจำเลย อาจกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามคำพิพากษาภายในระยะเวลา คุ้มครองประพฤติ หากผู้เสียหายไม่ชดเชยค่าเสียหายตามเงื่อนไขให้ผู้เสียหายแถลงต่อศาลเพื่อยกคดีขึ้นพิจารณาลงโทษจำเลยตามกฎหมายต่อไป ซึ่งจะเป็นหลักประกันได้ว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษาของศาล 2) การให้ความ ช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายจะพิจารณาถึงฐานะของผู้เสียหายเป็นสำคัญ ซึ่งแตกต่างจากการคุ้มครองสิทธิของจำเลย รัฐจะให้ความ ช่วยเหลือโดยไม่นำฐานะของจำเลยมาพิจารณา

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรกำหนดให้กองทุนยุติธรรมเป็นหน่วยงานทำหน้าที่บังคับคดีตามคำพิพากษาแทนผู้เสียหาย โดยเพิ่มเติม หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือโดยไม่พิจารณาถึงฐานะของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุน โดยจะ พิจารณาเพียงพฤติกรรมและโอกาสที่ผู้ได้รับความช่วยเหลือตามกฎหมายอื่นเท่านั้นเพื่อให้ผู้เสียหายมีสิทธิเท่าเทียมกับจำเลยในการ ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ โดยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มาตรา 9 บัญญัติว่า “(6) การช่วยเหลือบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา” เพิ่มเติมมาตรา 28/1 บัญญัติว่า “การพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ประชาชนในการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา คณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือหรือคณะอนุกรรมการให้ความ ช่วยเหลือประจำจังหวัดต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ (1) พฤติกรรมและข้อเท็จจริงของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจาก กองทุน (2) โอกาสที่ผู้ได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนจะได้รับการช่วยเหลือ หรือบรรเทาความเสียหายตามกฎหมายอื่น” และควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 249 บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน

ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าธรรมเนียมนั้น ให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งค่าพิพากษาในคดีอาญา” วรรคสอง “ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนตลอดจนการบังคับคดีให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง”

1.2 ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติค่าตอบแทน และค่าทดแทนค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 17 บัญญัติว่า “ความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายอันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ต้องเป็นความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอยู่ สูงเกินสี่ปี หรือความผิดตามรายการที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัตินี้” และแก้ไขรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 บัญญัติว่า “ความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้ตามมาตรา 17 ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ดังต่อไปนี้ ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน มาตรา 217 มาตรา 218 มาตรา 224 มาตรา 228 ... ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ และชื่อเสียง หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 309 มาตรา 310 มาตรา 311 มาตรา 312 ทวิ มาตรา 313 มาตรา 317 มาตรา 318”

1.3 ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 52 วรรคสอง บัญญัติว่า “การดำเนินการตาม (2) (3) (5) (6) (7) และ (8) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงโดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ และต้องนำพฤติการณ์กระทำความผิด ลักษณะความผิด และความรุนแรงของคดี รวมตลอดทั้งการกระทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้วตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 40 มาประกอบการพิจารณาด้วย และในคดีความผิดที่มีผู้เสียหายก่อนการปล่อยตัวไม่น้อยกว่า 30 วัน ให้มีหนังสือแจ้งผู้เสียหายทราบ และให้ความเห็นเป็นหนังสือเกี่ยวกับการดำเนินการดังกล่าว หรือจะมาให้ความเห็นด้วยจากก่อนวันปล่อยตัวจำเลยก็ได้”

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการให้ผู้กระทำความผิด ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำความผิดของตน เป็นผู้ชดใช้ความเสียหายในรูปแบบที่เป็นตัวเงิน และไม่ใช้ตัวเงินให้แก่ผู้เสียหายให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดอาญา

2.2 ควรมีการศึกษามาตรการในการเยียวยาฟื้นฟูผู้เสียหายทางด้านจิตใจ ให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

เอกสารอ้างอิง

- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. แผนมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566-2570). สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2567, จาก <https://humanrights.mfa.go.th/upload/nationalhumanrightsplan5.pdf>
- รัชชัย สุวรรณพานิช และคณะ. (2562). แนวทางพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย ในคดีอาชญากรรมคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.). (ม.ป.พ.). กรุงเทพมหานคร.
- พรพิมล ธรรมเทวี. (2561). การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษากรณีการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ที่ฟ้องโดยพนักงานอัยการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาคึกคัก สำนักงานศาลยุติธรรม. (2565). รายงานวิจัยแนวทางการพัฒนากระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่ส่งผล กระทบต่อผู้เสียหาย. (ม.ป.พ)
- สำนักคณะกรรมการการกฤษฎีกา. (2544). พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2567, จาก <https://www.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/NlgyTi9pOFBWWEcxN2ZPcm90YkdSZz09>

สำนักประธานศาลฎีกา. (2564). *ศาลยุติธรรมบนเส้นทางการสร้างดุลยภาพแห่งสิทธิ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. (2548). *ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

สิริพันธ์ พลรบ. (2561). *เหยื่ออาชญากรรมและผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาในกฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง*. หน่วยที่ 14, ปรับปรุงครั้งที่ 1. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.